

MÜLKİ HÜQUQDA ZAMİNLİK İNSTİTUTU: HÜQUQİ TƏBİƏTİ VƏ BƏZİ ASPEKTLƏRİ

E.X.Mansurov

Bakı Dövlət Universiteti

Bakı, Akademik Zahid Xəlilov küçəsi 23

e-mail: mansurovvelnur@gmail.com

Açar sözlər: öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulları, zəminlik, kreditor, borclu

Keywords: methods of securing the performance of obligations, suretyship, creditor, debtor

Ключевые слова: способы обеспечения исполнения обязательств, поручительство, кредитор,

ДОЛЖНИК

Giriş

Mülki dövriyyənin, xüsusilə də bank-kredit münasibətlərinin sürətli inkişafı öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsullarının əhəmiyyətini artırmışdır. Məlum olduğu kimi, öhdəliklər həm subyektiv, həm də obyektiv səbəblərdən vaxtında və düzgün icra edilməyə bilər. Bu kimi hallarda qanunverici kreditorun maraqlarını qorumaq məqsədilə öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsullarını müəyyənləşdirir. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin (*bundan sonra – AR MM*) 460-cı maddəsində həmin üsullar sadalanmışdır. Buraya girov, dəbbə pulu, borclunun əmlakının saxlanması, zəminlik, qərantiya, beh, habelə, Mülki Məcəllədə və ya müqavilədə nəzərdə tutulubsa, digər üsullar daxildir (AR MM, 2000).

Zəminlik qeyd edilən təminat üsulları arasında həm hüquqi təbiətinə, həm də mahiyyətinə görə digər təminat üsullarından fərqlənir. Bu xüsusiyyətlər qanunvericiliyin həm zəminlik münasibətlərini bilavasitə tənzimləyən xüsusi normalarda, həm də mülki qanunvericiliyin ümumi müddəalarında birbaşa və ya dolaylı şəkildə öz əksini tapmışdır.

Qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan mülki hüquq doktrinasında zəminlik institutunun ayrı-ayrı aspektləri müəyyən dərəcədə araşdırılmış olsa da, onun hüquqi xüsusiyyətlərinin sistemli şəkildə təhlili kifayət qədər geniş tədqiq olunmamışdır. Bu baxımdan zəminlik institutunun hüquqi mahiyyətinin, əsas cəhətlərinin və onun tətbiqi zamanı ortaya çıxan bəzi məsələlərin elmi baxımdan araşdırılması aktual əhəmiyyət kəsb edir.

I. Zəminliyin tarixi inkişafı və hüquqi anlayışı

Tarixi-hüquqi mənbələrin təhlili göstərir ki, zəminlik institutu yaranma və formalaşma baxımından tarixi-hüquqi inkişafın məhsuludur. Bugünkü zəminlik institutunun kökləri qədim Roma hüququna gedib çıxır. Belə ki, Roma hüququnda “*adpromissio*” adlanan zəminliyə əsasən, zəmin əsas borcluya cavabdeh şəxs kimi onun öz öhdəliklərini yerinə yetirmədiyi halda məsuliyyət daşıyırdı. Qədim Romada zəminlik institutuna olan tələbin əsas səbəbi kasıb təbəqənin maddi-əmlak vəziyyətinin girov üçün kifayət etməməsi idi. Buna görə də onlar öhdəliyə təminat verilməsi üçün yuxarı təbəqədən olan şəxslərə (varlı quldarlara) müraciət edirdilər, onlar isə bundan siyasi məq-

sədlərlə (seçkilərdə həmin şəxsləri öz tərəflərinə çəkmək məqsədilə) istifadə edirdilər (Novitski, 2012).

Roma hüququnda zəminlik müqaviləsi stipulyasiya (*“stipulatio”*) qaydasında, yəni, tərəflər arasında sual-cavab şəklində bağlanılırdı. Müqaviləyə daxil olmaq istəyən tərəflər *“verbis contrahitur”* qaydası ilə, yəni müəyyən sözlərdən təşkil olunmuş suala həmin sözlərlə cavab verdikdə müqavilə bağlanılırdı (Akıncı, 2017). Bu halda kreditor ilk növbədə borcluya sual verirdi və borclu cavabladıqdan sonra zəminə həmin sualla müraciət edirdi: *“Eyni şeyi verməyi vəd edirsən?”*, zəmin isə *“vəd edirəm”* deyər cavab versə idi, zəminlik müqaviləsi bağlanmış hesab edilirdi (Novitski, 2012).

Roma hüququndan qaynaqlanan bu institut sonrakı dövrlərdə daha da inkişaf etmiş və ayrı-ayrı dövlətlərin qanunvericiliklərində təsbit edilmişdir. Məhz hazırda ölkəmizin qüvvədə olan 1999-cu il 28 dekabr tarixində qəbul edilmiş və 1 sentyabr 2000-ci ildə qüvvəyə minmiş Mülki Məcəlləsinin 470-477-ci maddələri zəminlik institutuna həsr edilmişdir.

AR MM-nin “zəminlik müqaviləsi” adlanan 470.1-ci maddəsində zəminlik müqaviləsinin qanunvericiliklərdəki kimi ifadə edilir: *“Zəminlik müqaviləsi üzrə zəmin başqa şəxsin kreditoru qarşısında həmin şəxsin öz öhdəliyini tamamilə və ya hissə-hissə icra etməsi üçün məsuliyyəti öz üzərinə götürür”* (AR MM, 2000).

Həmçinin, oxşar məzmunlu anlayışlara digər ölkələrin mülki qanunvericiliklərində də rast gəlmək mümkündür. Məsələn, Türkiyə Respublikasının Borclar Qanununun (TBQ, 2011) 581-ci maddəsində zəminlik müqaviləsinə aşağıdakı kimi qanunvericiliklərdəki kimi ifadə edilir: *“Zəminlik müqaviləsi, zəminin kreditor qarşısında borclunun borcunu icra etməməsinin nəticələrinə görə şəxsən məsuliyyət daşımağı üzərinə götürdüyü müqavilədir”*.

İsveçrə Borclar Qanununun (*Obligationenrecht* – OR, 1911) 492-ci maddəsində isə zəminlik müqaviləsinə bir qədər dar anlayış verilir. Belə ki, *“zəminlik müqaviləsinə əsasən, zəmin əsas borclunun kreditoru qarşısında öhdəliyin icrasına təminat verməyi öz üzərinə götürür”*.

Alman Mülki Qanunnaməsinin (*Bürgerliches Gesetzbuch* – BGB, 1896) 765-ci paragrafına əsasən, *“zəminlik müqaviləsinə görə zəmin, üçüncü şəxsin kreditoru qarşısında həmin üçüncü şəxsin öhdəliyinin icrasına görə məsuliyyət daşımaq barədə öhdəlik götürür”*.

Yuxarıda istinad olunan müxtəlif ölkələrin qanunvericiliklərində zəminlik müqaviləsinə verilmiş anlayışlar məzmun etibarilə bir-birinə oxşardır. AR MM-in 470-ci maddəsində təsbit edilmiş anlayış da yuxarıda qeyd etdiyimiz ölkələrin mülki qanunvericiliyində təsbit edilmiş anlayışlarla demək olar ki, cüzi fərqlər nəzərə alınmaqla eyniyyət təşkil edir.

Zəminlik funksional olaraq öhdəliklərin icrasının təmin edilməsini nəzərdə tutan təminat üsuludur. Belə ki, zəminlik müqaviləsi ilə mülki dövriyyədə təminat funksiyası icra edilir, bununla da əgər, borclu öz öhdəliyini tam və ya lazımınca icra etmirsə, kreditor zəminə müraciət etmək hüququ əldə edir və zəmin əlavə borclu qismində öhdəliyi icra edir (Eren, 2014).

Zəminlik müqaviləsinin subyektləri (tərəfləri) zəmin və əsas öhdəlik münasibəti üzrə kreditorudur. Belə ki, AR MM-nin 470-ci maddəsində təsbit edilmiş anlayışda zəminlik üzrə hüquq münasibətlərinin subyektlərinin kreditor və zəmin olması açıqca görünür.

Qeyd edək ki, mülki hüquqda zəminlik üzrə hüquq münasibətlərində borclu şəxsin iştirakının tələb olunub-olunmaması həmişə mübahisəli məsələlərdən biri olmuşdur. Bu məsələ üzrə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumu (bundan sonra – AR KMP) “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 470.1, 470.2 və 471-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 4 sentyabr 2012-ci il tarixli Qərarında qeyd edir ki, zəminlik münasibətlərində zəminin, kreditorun və borclunun iştirakı nəzərdə tutulsa da, zəminlik müqaviləsinin bağlanılmasında borclunun razılığının alınmasına ehtiyac yoxdur. Buna baxmayaraq, borclu şəxs bu barədə məlumatlandırılmalıdır (AR KMP, 2012).

Göründüyü kimi AR KMP-nin sözügedən qərarına əsasən, borclunun zəminlik müqaviləsinin imzalanmasında iştirakı məcburi tələb deyildir. Amma onun hər bir halda məlumatlandırılması artıq bir öhdəlikdir.

II. Zəminlik müqaviləsi və zəminlik öhdəliyinin əsas cəhətləri

İlk növbədə qeyd edək ki, zəminlik öhdəliyi və zəminlik müqaviləsi fərqli anlayışlardır və onların hər birinin spesifik hüquqi təbiəti vardır. Belə ki, mülki hüquq doktrinasında zəminlik öhdəliyi özünəməxsus cəhətlərlə, zəminlik müqaviləsi isə digər mülki-hüquqi müqavilələrdən fərqlənən cəhətləri ilə ayrı-ayrılıqda xarakterizə edilir.

Mülki hüquq doktrinasında zəminlik müqaviləsinin müxtəlif əlamətləri qeyd edilir. Lakin ən əsas əlamətlər qismində 1) zəminlik müqaviləsinin yalnız bir tərəf üçün öhdəlik əmələ gətirən müqavilə olması; 2) zəminlik müqaviləsinin əvəzsiz müqavilə olması çıxış edir (Günsay, 2017).

Zəminlik müqaviləsi birtərəfli, yəni yalnız bir tərəf üçün öhdəlik müəyyən edən müqavilədir. Ona görə ki, zəminlik müqaviləsi üzrə öhdəlik daşıyan tərəf yalnız zəmindir. Kreditor yalnız öhdəliyin icrasını ondan tələb edə bilər. Bu münasibətlərdə kreditor heç bir vəzifə daşmır. Beləliklə, zəmin və kreditor arasında münasibətlər qarşılıqlı deyil, yalnız bir istiqamətli olduğundan zəminlik müqaviləsi birtərəfli müqavilə hesab olunur (Yavuz, Acar, Özen, 2014). AR MM-nin 470-ci maddəsinə nəzər yetirsək, zəminlik müqaviləsinin bu xüsusiyyəti ilə tanış ola bilərik.

Lakin bir məsələni qeyd etməyi zəruri hesab edirik. Belə ki, AR MM-nin 475.2-ci maddəsində göstərilən öhdəliyi icra etmiş zəminə kreditorun bütün hüquqlarını və tələb hüququnu təsdiq edən sənədləri vermək vəzifəsi müqavilənin ikitərəfli müqavilə olmasını şərtləndirmir. Çünki bu halda zəminlik müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulan zəminin öhdəliyi icra olunmuş hesab olunur və zəminlik hüquq münasibətlərinə xitam verilir. Kreditorun bu vəzifəsi isə həmin andan etibarən formalaşdığı üçün bu müqavilənin ikitərəfli olması anlamına gələ bilməz.

Zəminlik müqaviləsi hüquqi təbiətinə görə həm də əvəzsiz müqavilədir. Çünki müqavilə üzrə tərəflər, yəni kreditor və zəmin göstərilən xidmətə görə heç bir ödəniş əldə etmir. Buna baxmayaraq, müqavilədə kreditorun belə bir öhdəlik götürməsi şərtləşdirilə bilər (Tandoğan, 1989, s. 694). Bu fikirlə razılaşaraq qeyd edə bilərik ki, müqavilə azadlığı prinsipi belə bir halın müqavilə ilə müəyyən edilməsini istisna etmir. Dolayısı ilə, kreditor və zəmin mülki qanunvericiliyin prinsiplərinə zidd olmayan şərtləri müqavilədə müəyyən edə bilər. Lakin praktikada kreditorun zəminə onun borcluya göstərdiyi xidmət müqabilində hansısa ödəniş etməsi hallarına rast gəlinmir.

Buna baxmayaraq, zəminlik müqaviləsi üzrə zəmin borcludan göstərdiyi xidmətlərə görə maddə almaq hüququna malikdir. Qeyd edək ki, qüvvədə olan AR MM-nin 473-cü maddəsində qeyd edilir ki, “*əgər müqavilədə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, zəminin*

borcluya göstərdiyi xidmətlər üçün mizd almaq hüququ vardır” (AR MM, 2000)

Qanunvericiliyimiz göründüyü kimi zaminin borclu şəxsə göstərdiyi xidmət üçün, yəni borclu şəxsə təminat verməsi ilə ifadə olunan hərəkətləri üçün mizd (ödəniş) almaq kimi subyektiv hüququnu müəyyənləşdirir. Qeyd etmək istərdik ki, bu məsələ ilə bağlı istər praktikada, istərsə də, doktrinada fərqli mövqelər formalaşmışdır.

Belə ki, zamin çox vaxt borclu ilə mövcud olan müxtəlif əlaqələr (şəxsi və ya əmlaki, ailə və qohumluq münasibətləri, kommersiya və ya korporativ əlaqələr) səbəbindən zamin olmaq məsuliyyətini öz üzərinə götürür. Borclu tərəfindən haqq ödənilməsi şərti ilə zaminliyin verilməsi hüquqi baxımdan mümkün sayılsa da, real praktikada bu nadir hallarda tətbiq olunur (Sarbaş, 2016).

Nəzərə alınmalıdır ki, zamin tərəfindən borcluya göstərilən xidmətlərin müqabilində borcludan hər hansı ödəniş alınması müqavilənin əvəzsiz xarakterə malik olmasını aradan qaldırmır (Tandoğan, 1989).

AR-nin mülki hüquq təcrübəsinə baxsaq, zaminlər göstərdikləri xidmətə görə haqq almırlar. Çünki, onların fəaliyyəti ödənişli bir fəaliyyət növü (məsələn, sahibkarlıq fəaliyyəti kimi) deyil və yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, zaminlər borclu şəxslərin yaxın münasibətdə olduğu şəxslər olduğundan bu kimi hallara, demək olar ki, rast gəlinmir. Digər tərəfdən, belə bir imkan AR MM-nin 470-ci maddəsində göstərilən anlayışda mütləq vəzifə kimi şərtləşdirilməmişdir. Yəni, əgər qanunda borclu şəxsin zaminə mütləq qaydada göstərdiyi xidmətə görə mizd vermək vəzifəsi müəyyən edilsə idi, bu halda zaminlik müqaviləsinin əvəzli müqavilə olmasını qeyd edə bilərdik.

Bununla yanaşı, zaminlik müqaviləsi hüquqi təbiətinə görə, konsensual müqavilə hesab olunur. Müqavilənin konsensual xarakterə malik olması onun mühüm şərtləri barəsində tərəflərin razılığa gəldikləri andan müqavilənin bağlanmış hesab edilməsi anlamına gəlir (Suxanov, 2011). Buradan da aydın olur ki, kreditor və zamin zaminlik müqaviləsinin əsas şərtləri barədə razılığa gəldikləri andan zaminlik müqaviləsi bağlanmış hesab ediləcəkdir.

Zaminlik müqaviləsindən fərqli olaraq, zaminlik öhdəliyi də özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə xarakterizə olunur. Zaminlik öhdəliyinin ən əsas əlaməti kimi onun aksessor xarakterə malik olması çıxış edir. AR KMP-nin “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 470.1, 470.2 və 471-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 4 sentyabr 2012-ci il tarixli Qərarında zaminliyin aksessor xarakteri barədə qeyd edilir ki, aksessor xarakterli öhdəlik dedikdə, əsas öhdəliyə (borclunun öhdəliyinə) əlavə öhdəlik başa düşülür. Zaminlik öhdəliyi də aksessor öhdəlikdir və əsas öhdəliyə əlavə öhdəlikdir (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu, 2012).

Zaminliyin aksessor xarakteri ilə bağlı AR KMP-nin növbəti bir qərarında da bu məsələyə münasibət bildirilmişdir. Belə ki, AR KMP-nin “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 472.1 və 1306-cı maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 4 iyun 2018-ci il tarixli Qərarında qeyd edilir ki, zaminlik müqaviləsi aksessor xarakterə malik olmaqla əsas öhdəlikdən asılıdır və əgər əsas öhdəlik etibarsız sayılarsa və ya əsas öhdəliyə xitam verilərsə, bu halda zaminlik müqaviləsinə də xitam verilir (AR KMP, 2018).

Doktrinada da qeyd edilir ki, zaminlik öhdəliyi əsas öhdəliyin etibarlılığından bilavasitə asılı olan öhdəlikdir. Ona görə ki, əsas öhdəlik olmasa, zaminlik öhdəliyinin mövcudluğundan söhbət gedə bilməz. Məhz zaminə qarşı tələb hüququnun qanuni və əsaslı olması üçün də etibarlı olan və mövcud olan əsas öhdəliyin olması ilkin şərtidir

(Ayan, 2013). Təbii ki, burada əsas öhdəlik dedikdə, kreditor və borclu arasında olan və zəminliklə təminat verilməsi nəzərdə tutulan öhdəlik nəzərdə tutulur.

Bir məsələni də nəzərə almaq lazımdır ki, zəminlik müqaviləsi əsas öhdəliyin yaranmasından öncə bağlana bilər. Belə ki, AR MM-nin 470.2-ci maddəsinə görə, *“zəminlik müqaviləsi gələcəkdə yaranacaq əsas öhdəliyin təmin edilməsi üçün də bağlana bilər”* (AR MM, 2000). Bu halda maraq doğuran məqam zəminlik müqaviləsi üzrə öhdəliyin (yəni zəminin öhdəliyinin) hansı andan etibarən keçərli olması məsələsidir.

AR KMP yuxarıda qeyd edilən 4 sentyabr 2012-ci il tarixli qərarında bu məsələyə də aydınlıq gətirərək qeyd edir ki, bu zaman tərəflərin qarşılıqlı hüquq və vəzifələrinin yaranması müqavilənin bağlandığı andan deyil, əsas öhdəliyin yarandığı andan əmələ gəlir (AR KMP, 2012). Başqa sözlə, əsas öhdəliyin “gözlənilən” olması hələ zəminliyin mövcud olmasına əsas vermir.

Bu məsələni praktiki olaraq aşağıdakı kimi izah etmək olar. Fərz edək ki, A və B adlı şəxs 2026-cı ildə zəminlik müqaviləsi bağlayırlar və həmin müqavilə əsasında müəyyənləşdirirlər ki, A. (zəmin) 2028-ci ildə B. (kreditor) və C. (borclu) arasında bağlanılacaq borc müqaviləsinə əsasən, C.-nin zəmini kimi, C. öz öhdəliyini tam və ya lazımınca yerinə yetirməsə, öhdəliyi icra edəcək. Bu halda A.-nin (zəminin) öhdəliyi 2028-ci ildə B. (kreditor) və C. (zəmin) arasında sözügedən müqavilənin bağlanması anından etibarən yaranacaqdır. Qeyd edək ki, bu kimi hallara praktikada, çox az rast gəlinir. Belə ki, zəminlik müqaviləsi təcrübədə ən çox bank sferasında bağlanılan müqavilədir və o adətən ya kredit müqaviləsinin bağlanması ilə eyni vaxtda, ya da kredit müqaviləsinin bağlanılmasından sonra bağlanılır. Buna baxmayaraq, qanunverici məhz yuxarıdakı kimi halların mövcud ola biləcəyi ehtimalını nəzərə alaraq bu qaydanı müəyyənləşdirmişdir.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, təcrübədə gələcəkdə yaranacaq öhdəliyin təmin edilməsi məqsədilə öncədən bağlanılan zəminlik müqaviləsi ilkin müqavilə ilə qarışdırıla bilər. Bu baxımdan həmin müqavilə növləri arasında differensiasiya aparılması xüsusilə əhəmiyyət kəsb edir. AR KMP 4 sentyabr 2012-ci il tarixli Qərarında bu məsələyə münasibət bildirərək həmin müqavilə növlərini bir-birindən fərqləndirən aşağıdakı cəhətləri qeyd edir:

– İlkin müqavilədə gələcəkdə bağlanacaq əsas müqavilənin predmetini və onun digər mühüm şərtlərini müəyyən edən müddəalar əks olunmalıdır. Əsas müqavilənin bağlanacağı tarix isə ilkin müqavilədə müəyyən edilir. Əgər ilkin müqavilədə belə bir müddət göstərilməmişdirsə, əsas müqavilə ilkin müqavilənin bağlandığı tarixdən etibarən bir il ərzində bağlanmalıdır.

– Zəminlik müqaviləsi isə tərəflər arasında əsas öhdəliyin şərtləri barədə razılıq əldə edildiyi andan etibarən və müəyyən edilmiş formada qüvvəyə minir. AR MM-nin 477.0.4-cü maddəsinə əsasən, əgər əsas öhdəliyin icra müddəti göstərilməmiş, müəyyənləşdirilməsi mümkün olmamış və ya öhdəliyin icrası tələb irəli sürülməsi anı ilə müəyyən edilə bilirsə, bu halda müqavilənin bağlandığı gündən iki il ərzində kreditor əgər zəminə qarşı hər hansı tələb irəli sürməzsə, zəminlik müqaviləsi xitam olunacaqdır.

– Digər tərəfdən, ilkin müqavilənin tərəfləri əsas müqavilənin bağlanmasından imtina edə bilərlər, lakin bu halda onlar öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi nəticəsində digər tərəfə dəymiş ziyanı ödəməlidirlər. Zəminlik müqaviləsində isə tərəflər əsas müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş hərəkətləri yerinə yetirməkdən imtina etdikdə onlar öhdəliklərini yerinə yetirmədiklərinə və ya lazımi qaydada icra etmədiklərinə görə məsuliyyət

daşıyır (AR KMP, 2012)

Beləliklə, aydın olur ki, gələcəkdə yaranacaq öhdəliyin təminatı məqsədilə öncədən bağlanmış zəminlik müqaviləsi ilk baxışda ilkin müqaviləyə bənzərsə də, hüquqi mahiyyəti və xüsusiyyətləri baxımından ondan fərqlənir.

Nəticə

Yekun olaraq, AR-nin mülki qanunvericiliyini, məhkəmə təcrübəsini və mülki hüquq doktrinasındakı yanaşmaları ümumiləşdirərək aşağıdakı nəticələrə gəlmək mümkündür:

1. Zəminlik öhdəliklərin icrasının təmin edilməsi üsulu kimi spesifik xarakterə və təbiətə malik institutdur. Tarixən Roma hüququndan qaynaqlanan zəminlik uzun tarixi-hüquqi dövr keçərək təminat funksiyasının icrasına xidmət edən institut kimi bir çox dövlətlərin, o cümlədən ölkəmizin mülki qanunvericiliyində öhdəliklərin icrasının təminat üsulu olaraq təsbit edilmişdir.

2. AR MM-nin “zəminlik müqaviləsi” adlanan 470-ci maddəsində təsbit edilmiş anlayış isveç, alman və türk mülki hüquq modelinə əsaslanan anlayışdır. Həmin ölkələrin qanunvericiliklərində ifadə olunan zəminlik müqaviləsinin anlayışları forma və məzmun baxımından cüzi fərqlər nəzərə alınmaqla bir-birinə ümumilikdə uyğundur.

3. AR-nin mülki qanunvericiliyinə daxil olan baza kodifikasiya olunmuş akt kimi AR MM zəminliyin hüquqi tənzimlənməsində təməl normaları müəyyənləşdirir. Həmin normaların düzgün şəkildə şərh edilməsində və tətbiqində yaranan çətinliklərin qarşısının alınmasında isə AR KMP-nin qərarları mühüm rol oynayır.

4. AR MM-in zəminliyə dair bəzi normalarında zəminlik münasibətlərində bəzi məsələlərin zəminlik müqaviləsi ilə tərəflərin şərtləşdirdiyi qaydada tənzimlənmə bilməsi xüsusilə qeyd edilmişdir. Bu mülki hüququn dizpozitivlik və müqavilə azadlığı prinsiplərinə bilavasitə uyğun gəlir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumu. (2012). Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 470.1, 470.2 və 471-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair qərar. <https://e-qanun.az/framework/24307>
2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumu. (2018). Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 472.1 və 1306-cı maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair qərar. <https://e-qanun.az/framework/39349>
3. Azərbaycan Respublikası. (2000). Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi. <https://e-qanun.az/framework/46944>
4. Novitski, İ. B. (2012). Roma hüququ (İ. Ə. Vəliyev, tərc.). *Biznes xəbərləri*.
5. Akıncı, Ş. (2017). Roma borçlar hukuku (818 sayılı BK və 6098 sayılı TBK ilə mukayeseli) (7. bs.). *Sayram Yayınları*.
6. Ayan, S. (2013). Kefalet sözleşmesinde kefilin sorumluluğu. *Adalet Yayınevi*.
7. Eren, F. (2014). Borçlar hukuku: Özel hükümler. *Yetkin Yayınları*.
8. Tandoğan, H. (1989). Borçlar hukuku: Özel borç ilişkileri (C. II). *Sevinç Matbaası*.
9. Töre, G. (2017). Kefalet sözleşmesinin fer'iiliği ilkesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (Özel Sayı), 1079–1101. <https://tinyurl.com/4b82fbws>
10. Türk Borçlar Kanunu (Kanun No. 6098). (2011). <https://tinyurl.com/bdz8ye7n>

11. Yavuz, C., Acar, F., & Özen, B. (2014). Türk borçlar hukuku: Özel hükümler (10. bs.). *Beta Yayınları*.
12. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). (1896). <https://tinyurl.com/2htsraj7>
13. Swiss Confederation. (1911). Swiss Code of Obligations (Obligationenrecht, OR). <https://tinyurl.com/34uw5esu>
14. Сарбаш, С. В. (2016). Элементарная догматика обязательств: Учебное пособие. *Статут*.
15. Суханов, Е. А. (2011). Российское гражданское право (Т. II: Обязательственное право). *Статут*.

THE INSTITUTION OF SURETYSHIP IN CIVIL LAW: ITS LEGAL NATURE AND SOME ASPECTS

E.Kh.Mansurov

SUMMARY

This article analyzes the legal nature and main characteristics of suretyship as one of the methods of securing the performance of obligations in civil law. The historical development of suretyship, its legal concept and its place in modern legal systems are examined.

ИНСТИТУТ ПОРУЧИТЕЛЬСТВА В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ: ПРАВОВАЯ ПРИРОДА И НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ

Э.Х. Мансуров

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются правовая природа и основные особенности поручительства как одного из способов обеспечения исполнения обязательств в гражданском праве. Исследуются историческое развитие поручительства, его юридическое понятие и место в современных правовых системах.

Məqalə redaksiyaya 18 mart 2026 tarixində daxil olmuş, 19 mart 2026 tarixində isə çapa qəbul olunmuşdur.